

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ЗАНЯТТЯХ ХОРОВОГО КЛАСУ

УДК 378.147:[37.011.3-051:78]:005.336.2

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.279652>

Іван Заболотний, заслужений діяч мистецтв України,
професор кафедри хореографії та музичного мистецтва
Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка
Тетяна Матвієнко, викладач кафедри хореографії та музичного мистецтва
Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ЗАНЯТТЯХ ХОРОВОГО КЛАСУ

У статті розглянуто процес формування професійних компетентностей майбутнього учителя музичного мистецтва на заняттях з хорового класу. Проаналізовано науково-методичну літературу з досліджуваного феномена. Визначено професійні компетентності майбутніх фахівців на заняттях хорового класу. Доведено, що формування професійних компетентностей у майбутніх вчителів музичного мистецтва на заняттях з хорового класу виступає своєрідним процесом, що є основою творчих джерел і визначається багатоаспектністю досліджуваного феномена.

Ключові слова: освітній процес; професійна компетентність; учитель музичного мистецтва; заняття з хорового класу.

Лім. 7.

Ivan Zabolotnyi, Honored Art Worker of Ukraine,
Professor of the Choreography and Musical Art Department,
Sumy Anton Makarenko State Pedagogical University
Tetiana Matvienko, Lecturer of the Choreography and Musical Art Department
Sumy Anton Makarenko State Pedagogical University

PROFESSIONAL COMPETENCES FORMATION OF THE FUTURE MUSIC ART TEACHERS AT CHOIR CLASSES

The article examines the process of professional competences formation of the future music art teacher in choir classes. Attention is focused on the importance of the formation of professional competences in the field of education, which involves high-quality professional training of highly qualified specialists. The scientific works of modern researchers regarding the interpretation of the concept of "competence" were analyzed, the essence of the concept of "professional competence of the future music art teacher" was determined.

It was revealed that the formation of the future music art teacher's professional competences in choral classes involves the result of theoretical knowledge, practical skills, personal creative experience, which makes it possible to carry out further pedagogical activities. The complex of professional competencies of future musical art teachers in choral class has been formulated, namely: 1) the ability to assimilate systematized knowledge of the history, theory and methods of choral performance and apply them in practice; 2) the ability to organize (the essence of vocal and choral sound, information about the main performing directions, the specifics of using means of musical expressiveness in choral sound), planning; 3) ability to possess personal experience in creative activity, emotional and value attitude to choral work; 4) ability to work independently, self-development and self-improvement, self-analysis and self-criticism; 5) the ability to use innovative forms, methods, information and communication technologies in the educational process.

It has been established that the formation of future music art teachers' professional competences in choir classes is a unique process that is the basis of creative sources and is determined by the multifaceted nature of the phenomenon under study, covering a wide range of educational and artistic traditions.

Keywords: educational process; professional competence; music art teacher; choral classes.

Постановка проблеми. Модернізація освітнього простору в Україні зумовлена новими соціальними завданнями, що поставлені перед вищим закладом освіти, – це не тільки формування майбутніх фахівців освіти з комплексом професійних знань, умінь і навичок, необхідних у майбутній педагогічній діяльності, а й здатних їх ефективно, мобільно й креативно реалізувати у процесі професійної діяльності. Реалізацію поставлених завдань здатні здійснювати майбутні вчителі, що мають високий рівень професійних компетентностей. Тому проблема формування про-

фесійних компетентностей у майбутніх вчителів музичного мистецтва є актуальною, що передбачає потребу в засвоєнні основ базових знань з професії, здатність застосовувати набуті знання, уміння, навички на практиці, працювати самостійно.

Вивчення питань формування професійних компетентностей у науковому контексті є для сучасної освіти актуальною проблемою. Цей процес сприяє підвищенню рівня художньо-естетичного розвитку педагогічної діяльності учителя музичного мистецтва, ефективності його самовдосконалення. Тобто фахівець з професійними компетентностями є со-

годні запорукою успішного становлення висококваліфікованих спеціалістів. Розгляду означеного питання хочемо приділити увагу у нашій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців висвітлено в дослідженнях науковців – І. Зимньої, А. Маркової, Л. Мігіної, А. Хуторської та інших. Окремі аспекти оцінки якості підготовки фахівців у галузі музичної педагогіки на засадах компетентнісного підходу розглядаються у працях А. Болгарського, Н. Гуральник, А. Козир, Е. Кучменко, Л. Мосол, Г. Падалки, В. Сластьонина та інших. Питання професійної компетентності вивчається багатьма українськими науковцями, зокрема К. Кабріль, О. Олексюк, О. Отич, Т. Пляченко, А. Растрігіною, Р. Савченко, О. Щолоковою та іншими. У сучасних наукових дослідженнях В. Белікової, М. Давидова, О. Маркової, В. Москаленка висвітлюються питання професійної підготовки майбутнього учителя музичного мистецтва, з одного боку, як становлення особистості вчителя, а з іншого – як процес професійної підготовки майбутнього фахівця. Проте з огляду наявності кількості досліджень проблема формування професійних компетентностей у майбутніх вчителів музичного мистецтва на заняттях хорового класу висвітлено недостатньо.

Отже, **метою статті** є розгляд проблеми формування професійних компетентностей у майбутніх вчителів музичного мистецтва на заняттях хорового класу.

Виклад основного матеріалу. В умовах євроінтеграційних процесів формування професійних компетентностей майбутнього учителя є найважливішим і пріоритетним процесом, який потребує необхідності якісної фахової підготовки майбутнього фахівця, актуалізує становлення педагога як креативної особистості, здатної до нестандартного виконання творчих завдань. З цього приводу Н. Лаврентьєва підкреслює, що вищі освітні заклади педагогічного спрямування є реальними суб'єктами реформування освітньої системи, позаяк у процесі професійного становлення майбутнього фахівця задаються базові освітні парадигми, змістові та технологічні основи організації освітнього процесу, в тому числі формування творчого мислення сучасного вчителя музичного мистецтва [5].

Науковці по-різному трактують поняття “компетентність майбутнього учителя”. Так, британський вчений Д. Равен розглядає “компетентність” як здатність, що необхідна для ефективного виконання певної дії у конкретній предметній галузі та передбачає спеціальні знання, предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за власні дії [6, 156]. О. Боднар висвітлює компетентність майбутнього учителя як базову характеристику діяльності спеціаліста, яка поєднує змістовий (знання) і процесуальний (уміння) ком-

поненти та має головні суттєві ознаки, а саме: мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і креативність мислення [2]. А. Волосенко досліджує професійну компетентність майбутнього фахівця як складну інтегративну якість особистості, що включає володіння ним професійними знаннями й уміннями, готовність і здатність реалізовувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості тощо), творчі здібності з метою забезпечення успішної педагогічної діяльності [3, 147–148].

Отже, аналіз науково-методичної літератури дає підстави розглядати компетентність майбутнього фахівця як характерні властивості особистості педагога, а саме: знання і вміння, що необхідні для його професійної діяльності. З цього приводу Л. Беземчук характеризує компетентність майбутнього учителя музичного мистецтва як здатність особистості до професійної діяльності, що містить результати навчання, виховання й розвитку в установах вищої педагогічної освіти: знання, уміння, особистісні якості, необхідні для виконання професійної інноваційної діяльності в галузі мистецтва відповідно до суспільних вимог [1, 11].

К. Кабріль визначає професійну та ціннісну компетентність як “коло питань, в яких людина добре поінформована, володіє знаннями і цінностями, що дозволяють висловлювати професійно грамотні судження, оцінки, здатні бачити й розуміти навколишній світ, орієнтуватися в ньому, вміння вибрати цільові й смислові установки для своїх дій і вчинків, ухвалювати рішення” [4, 6].

Досліджуючи компетентності майбутнього учителя музичного мистецтва, О. Олексюк визначає комплекс фахових компетентностей, що представляють різні види музичної діяльності студентів, а саме:

- здатність до незалежного оперування мистецькими знаннями;
- уміння мобільно застосовувати набуті навички, знання у контексті конкретного музичного твору;
- здатність до проведення художніх паралелей між стильовими напрямками й жанрами музики та інших видів мистецтв;
- відтворення об'єктивного змісту твору і вираження суб'єктивного ставлення до музики;
- дотримання стильових засад у процесі виконавської діяльності;
- артистичне втілення інтерпретаційного задуму в реальному звучанні;
- здатність добирати доцільний музичний репертуар;
- спроможність визначати виховний потенціал музичного твору [6, 8].

Вивчаючи диригентсько-хорову підготовку майбутніх вчителів музичного мистецтва С. Світайло визначає такі фахові компетентності:

- здатність до опанування історико-теоретичних знань з основ теорії та історії хорової музики, з ме-

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ЗАНЯТТЯХ ХОРОВОГО КЛАСУ

тодики виховання та розвитку школярів засобами вокально-хорового мистецтва, аналізування й інтерпретація вокально-хорових творів;

– здатність майбутніх вчителів музичного мистецтва до оцінювання вокально-хорових творів;

– здатність підбирати вокально-хоровий репертуар відповідно до вікових особливостей та рівня музичного розвитку школярів;

– здатність майбутніх вчителів музичного мистецтва засобами вокально-хорового мистецтва сприяти естетичному розвитку школярів, планувати, організовувати уроки музичного мистецтва;

– здійснення музично-теоретичного та вокально-хорового аналізу виконуваного твору [7, 12].

Доведено, що специфіка учителя музичного мистецтва полягає у реалізації поставлених завдань засобами музичного мистецтва, поєднує в собі педагогічну, хормейстерську, творчу діяльність, що в основі спирається на вміння самостійно узагальнювати й систематизувати отримані знання. Отже, формування професійних компетентностей майбутніх вчителів музичного мистецтва передбачає високий рівень їх підготовки.

Диригентсько-хорова підготовка майбутнього учителя музичного мистецтва займає особливе місце в його професійному становленні, адже саме заняття хорового класу є джерелом формування його професійних компетентностей. Науковці важливими завданнями освітнього процесу дисципліни “Хоровий клас” називають такі: донесення до молодого покоління культурної та духовної спадщини українського народу, особистісне ставлення до мистецтва взагалі, розвинена мотивація до професійного зростання та багато інших аспектів.

Відзначимо також, що хорові заняття сприяють розвитку професійно-творчих якостей особистості, стимулювання до опанування майбутньої професійної діяльності, адже в хоровому колективі майбутній учитель музичного мистецтва набуває комплекс фахових знань, умінь, навичок. У зв’язку з цим, формування професійних компетентностей включає коло питань, проблем і завдань, у розв’язанні яких фахівець повинен володіти відповідним особистим творчим досвідом.

Хоровий спів як особливий вид мистецтва, передбачає творчу атмосферу і своєрідну хорову організацію у закладах вищої освіти музично-педагогічного напрямку. Тому формування професійних компетентностей під час занять хорового класу передбачають поєднання теоретичних і практичних знань, умінь та навичок, які студенти отримують на заняттях музично-теоретичних, виконавських дисциплін, а саме: музичний інструмент, вокальний клас, сольфеджіо, теорія музики, гармонія, диригентський клас. Означені дисципліни диригентсько-хорового циклу становлять основу підготовки вчителя музичного мистецтва, а їх вивчення сприяє формуванню

професійних знань, умінь навичок, забезпечує можливість реалізації педагогічної діяльності.

Так, під час музично-теоретичних занять майбутні фахівці музичного мистецтва отримують:

– музично-теоретичну грамотність;

– знання принципів дефініції хорового твору;

– знання принципів і прийомів самостійної роботи;

– знання особливостей хорової роботи;

– знання вокально-хорового репертуару.

Практична підготовка майбутнього учителя музичного мистецтва передбачає:

– уміння виконувати вокально-хорові твори різної форми, стилю;

– уміння розкривати художній образ на основі літературного тексту, а також власного практичного досвіду;

– уміння самостійно працювати над хоровою партитурою;

– навички читання з нотного аркуша;

– навички володіння шкільним пісенним репертуаром різних вікових груп.

Отже, володіння комплексом знань, умінь та навичок теоретичного і практичного навчального матеріалу сприяє формуванню професійних компетентностей майбутнього учителя музичного мистецтва під час занять хорового класу.

З огляду на вищесказане стверджуємо, що формування професійних компетентностей майбутнього учителя музичного мистецтва на заняттях хорового класу передбачає результат теоретичних знань, практичних умінь, навичок, особистий творчий досвід, що дає можливість здійснювати подальшу педагогічну діяльність.

У висвітленні нашого питання сформулюємо професійні компетентності майбутнього учителя музичного мистецтва на заняттях хорового класу, а саме:

– засвоєння комплексу систематизованих знань з історії, теорії та методики хорового виконавства та застосування їх на практиці;

– здатність до організації (сутність вокального та хорового звучання, інформація про основні виконавські напрямки, специфіка використання засобів музичної виразності у хоровому звучанні), планування;

– здатність до володіння особистого творчого досвіду, емоційно-ціннісного ставлення до хорової роботи;

– здатність до самостійної роботи, саморозвитку та самовдосконалення, самоаналізу і самокритики;

– здатність до використання в освітньому процесі інноваційних форм, методів, інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій.

Таким чином, формування професійних компетентностей у майбутнього учителя музичного мистецтва є системним і довготривалим процесом, який

передбачає результат комплексу освітньої, педагогічної творчої діяльності.

Висновки. Узагальнюючи вищесказане, доходимо висновку, що процес формування професійних компетентностей у майбутніх вчителів музичного мистецтва на заняттях з хорового класу виступає своєрідним процесом, що є основою творчих джерел і визначається багатоаспектністю досліджуваного феномена, охоплює широкий спектр освітніх, мистецьких традицій.

Перспективу подальшого дослідження означеної проблеми вбачаємо у вивченні педагогічних умов підвищення якості професійної підготовки майбутнього учителя музичного мистецтва.

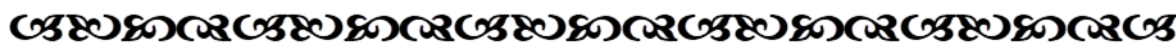
ЛІТЕРАТУРА

1. Беземчук Л. Забезпечення професійної компетентності майбутнього вчителя музики в умовах магістратури. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи* : збірник наукових праць. Харків: Харк. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди, 2012. Вип. 37. С. 11–21.
2. Боднар О. Вокально-педагогічна компетентність майбутнього вчителя: філософсько-педагогічний аспект. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Мукачево: Карпатська вежа, 2016. № 20 (15). С. 130–135.
3. Волосенко А. Формування професійної компетентності як важливий чинник творчої самореалізації майбутнього вчителя. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012. № 6 (Ч. I). С. 140–149.
4. Кабріль К. Особливості формування ціннісних компетентностей майбутніх учителів музики в процесі диригентсько-хорової підготовки. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя Сер. : Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 6. С. 169–174.
5. Лаврентева Н. Формування творчого мислення майбутнього вчителя музики в процесі інструментально-виконавської підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Кам'янець-Подільський, 2016. 229 с.
6. Олексюк О. Музична педагогіка: навч. посіб. Київ, 2013. 248 с.
7. Світайло С.В. Формування фахової компетентності майбутніх учителів музики у процесі диригентсько-хорової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти". Київ, 2012. 20 с.

REFERENCES

1. Bezemchuk, L. (2012). Zabezpechennia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia muzyky v umovakh mahis-tratury [Ensuring professional competence of the future teacher of music in the conditions of the Master's Degree course]. *Means of educational and research work: Collection of scientific works*. Kharkiv: Kharkiv national teachers training university of H.S. Skovoroda, Vol. 37, pp. 11–21. [in Ukrainian].
2. Bodnar, O. (2016). Vokalno-pedagogichna kompetentnist maibutnoho vchytelya: filosofsko-pedagogichnyj aspekt [Vocal and pedagogical competence of the future teacher: philosophical and pedagogical aspect]. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University*, No. 20 (15), pp. 130–135. [in Ukrainian].
3. Volosenko, A. (2012). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti yak vazhlyvyi chynnyk tvorchoi samorealizatsii maibutnoho vchytelia [Formation of professional competence as an important factor in the creative self-realization of the future teacher]. *Problems of preparing a modern teacher*. No. 6 (part. I), pp. 140–149. [in Ukrainian].
4. Kabryl, K. (2012). Osoblyvosti formuvannia tsinnisnykh kompetentnostey maibutnih uchyteliv muzyky v protsesi dyryhentsko-khorovoyi pidhotovky [Peculiarities of the formation of value competencies of future music teachers in the process of conducting and choral training]. *Scientific notes of the Nizhyn State University named after Mykola Gogol Ser.: Psychological and pedagogical sciences*. No. 6, pp. 169–174. [in Ukrainian].
5. Lavrentyeva, N. (2016). Formuvannia tvorchoho myslennya maibutnoho vchytelya muzyky v procesi instrumentalno-vikonavskoyi pidgotovky [Formation of creative thinking of the future music teacher in the process of instrumental and performance preparation]. *Kamianets-Podilskyi*, 229 p. [in Ukrainian].
6. Oleksyuk, O. (2013). Muzychna pedahohika: navch. posibnyk [Music pedagogy: textbook. manual]. B. Hrinchenko University of Kyiv. 248 p. [in Ukrainian].
7. Svitaylo, S.V. (2012). Formuvannia fakhovoyi kompetentnosti maibutnih uchyteliv muzyky u protsesi dyryhentsko-khorovoyi pidhotovky [Formation of professional competence of future music teachers in the process of conducting and choral training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 06.04.2023

“Немає нічого вищого і прекраснішого, ніж давати щастя багатьом людям”.

*Людвіг ван Бетховен
німецький композитор і піаніст*

“Добрі слова залишають в душах людей прекрасний слід. Вони пом'якшують, втішають і зціляють серце того, хто їх чує”.

*Блез Паскаль
французький філософ, письменник*

